

GEZA VERMES (1924–2013) s-a născut în Ungaria într-o familie de evrei. A fost educat în spirit catolic și a devenit preot la scurtă vreme după încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, după care a revenit la rădăcinile sale evreiești. A studiat istoria Orientului la Budapesta și la Louvain, iar în 1953 a devenit doctor în teologie, susținând o teză despre *Manuscrisele de la Marea Moartă*. Între 1957 și 1991 a fost profesor la mai multe universități din Marea Britanie. Grație cercetărilor sale asupra *Manuscriselor de la Marea Moartă* și a personalității istorice a lui Iisus a fost numit primul profesor de studii ebraice la Oxford University. Din 1991 a condus The Forum for Qumran Research din cadrul Centrului de Studii Ebraice și Evreiești de la aceeași instituție. A fost membru al British Academy. Lui i se datorează ediția *The Complete Dead Sea Scrolls in English* (1997). De-a lungul anilor a publicat mai multe studii importante în domeniu, dintre care amintim: *The Authentic Gospel of Jesus* (2004), *The Passion* (2005), *The Nativity: History and Legend* (2006), *The Resurrection: History and Myth* (2008), *Searching for the Real Jesus* (2010), *Jesus in the Jewish World* (2010).

GEZA VERMES

CHIPURILE LUI IISUS

Traducere din limba engleză

MONICA ANDRONESCU

NEMIRA

- Klausner, Joseph, *Jesus of Nazareth* (trad. engl.), 1925
 Koester, Helmut, *Introduction to the New Testament, I-II*, 1982
 Kimmel, W.G., *Introduction to the New Testament*, 1965
 Meeks, Wayne, A., *The First Urban Christians* (1983)
 Meier, John P., *A Marginal Jew, I-II*, 1991, 1994
 Neusner, Jacob, *Jews and Christians*, 1991
 Rajak, Tessa, *Josephus: The Historian and His Society*, 1983
 Sanders, E.P., *Jesus and Judaism*, 1985
 Sanders, E.P., *The Historical Figure of Jesus*, 1993
 Smith, Morton, *Jesus the Magician*, 1978
 Stemberger, Günter, *Introduction to the Talmud and Midrash* (trad. engl.),
 1996
 Vermes, Geza, *Jesus the Jew*, 1973, 1994
 Vermes, Geza, *Jesus and the World of Judaism*, 1983
 Vermes, Geza, *The Religion of Jesus the Jew*, 1993
 Vermes, Geza, *The Complete Dead Sea Scrolls in English*, 1998
 Wilson, A.N., *Jesus*, 1992
 Winter, Paul, *On the Trial of Jesus*, 1974
 Wright, N.T., *Who was Jesus?*, 1992

CUPRINS

PROLOG: DE LA HRISTOS LA IISUS	7
I. IOAN: EVANGHELISTUL CARE NU E ASEMENEA CELORLALȚI.....	13
II. IISUS AL LUI IOAN: MESIA SAU NECUNOSCUȚ COBORÂȚ DIN CERURI.....	33
1. Iisus în ochii contemporanilor.....	37
2. Iisus al lui Ioan. „Autoportret“.....	52
3. Cuvântul – <i>Logosul</i> din Prologul lui Ioan	66
Post-scriptum: Chipul lui Iisus în celelalte scrieri ale lui Ioan	71
III. PAVEL: APOSTOLUL CARE NU E ASEMENEA CELORLALȚI..	77
IV. HRISTOS ÎN VIZIUNEA LUI PAVEL: FIUL LUI DUMNEZEU ȘI MÂNTUITORUL LUMII.....	99
1. Pavel și titlurile lui Iisus perpetuate prin tradiție	99
2. Hristos în viziunea lui Pavel	107
Apendice: Trăsături speciale ale lui Iisus în epistolele deuteropauline	136

V. IISUS ÎN <i>FAPTELE SFINȚILOR APOSTOLI</i> : PROFET, DOMN ȘI HRISTOS.....	147
1. Titlurile lui Iisus în <i>Faptele Sfinților Apostoli</i>	149
2. Cum a încercat Biserica evreiască să dovedească faptul că Iisus era Mesia.....	153
3. Cultul și religia în mișcarea inițială formată în jurul lui Iisus.....	163
4. Creștinismul în Biserica primitivă	175
VI. IISUS ÎN EVANGHELIILE SINOPTICE: TĂMĂDUITOR PLIN DE HAR, ÎNVĂȚĂTOR ȘI PROPOVĂDUITOR ÎNFLĂCĂRAF AL SFĂRȘITULUI LUMII.....	183
1. Sursele literare.....	184
2. Portretul lui Iisus în tradiția sinoptică	188
3. Portretul lui Iisus, așa cum se desprinde din învățăturile lui.....	236
4. Trăsături speciale ale lui Iisus în cele trei Evanghelii Sinoptice....	254
VII. ÎN SPATELE EVANGHELIILOR: ADEVĂRATUL IISUS.....	269
1. Galileea în epoca lui Iisus	270
2. Religia populară în vremea lui Iisus.....	278
3. Modele de sfinți cu har în vremea lui Iisus	285
4. Laude și situații echivoce în scrierile rabinice	297
5. Chipul învălurit al adevăratului Iisus	300
6. De ce a fost răstignit Iisus?	310
VIII. ADEVĂRATUL IISUS ÎN ZORII MILENIULUI III.....	317
EPILOG: UN VIS	325
<i>Tabel cronologic</i>	329
<i>Bibliografie selectivă</i>	331

Libris
Respect pentru bărbatul și cartea

to Christ (*De la Iisus la Hristos*) de Paula Fredriksen, 1988, și *From Jewish Prophet to Gentile God (De la profetul evreu la Dumnezeuul păgân)* de Maurice Casey, 1991). Eu am hotărât să încep de la Hristos, de la persoana divină, și să parcurg drumul înapoi către omul Iisus. Așadar, într-un fel de *diminuendo* teologic, vom coborî de pe Everestul Evangheliei lui Ioan și de pe culmile înalte ale Epistolelor Sfântului Pavel spre dealurile unde vom descoperi un Iisus mult mai aproape de lume, așa cum apare el în creștinătatea iudaică, iar apoi vom ajunge tot mai jos, pe șesurile din *Faptele Apostolilor* și din Evangheliile Sinoptice... Toate acestea, în speranța că vom descoperi o frântură din adevăratul Iisus, că vom avea o clipă acces la adevărata lui ființă, așa cum este ea ascunsă în relatările lui Marcu, Luca sau Matei.

Cât timp am scris această carte am avut marele noroc de a mă bucura de comentariile fine și de criticile subtile ale soției mele. Într-un fel cu totul special, *Chipurile lui Iisus* îi aparține. Dar aș vrea, de asemenea, să-i amintesc aici pe iubiții mei părinți, Ernest Vermes, jurnalist (1877–1944) și Theresia Riesz, profesoară (1895–1944), victime nevinovate ale Răului și Nebuniei care a purtat numele de antisemitism.

I

IOAN: EVANGHELISTUL CARE NU E ASEMENEA CELORLALȚI

În ultimii douăzeci și cinci de ani, pe lângă prelegerile academice, am avut de nenumărate ori prilejul să discut cu diverse grupuri de nespecialiști cultivați, de diverse categorii, bărbați și femei, tineri sau bătrâni, în legătură cu studiul meu asupra lui Iisus. Scopul meu a fost întotdeauna să alcătuiesc un portret al lui „Iisus evreul“, mai precis, am avut în vedere persoana lui *istorică*, aceea care se află dincolo de toate doctrinele elaborate de-a lungul a două milenii de creștinism, dincolo de cult și dincolo de toate speculațiile. Iar schița mea nonteologică a fost primită de obicei cu simpatie de creștinii mai deschiși, la fel și de cei care nu aparțineau niciunui cult și niciunei Biserici, în timp ce evreii au ascultat-o mai degrabă cu un amestec de uimire și curiozitate. În schimb, în rândul creștinilor tradiționaliști, mai ales evangheliști și fundamentaliști, care considerau că sunt bine familiarizați cu Evangheliile, teoria mea a provocat de fiecare dată aceeași reacție: nedumerire și perplexitate. Am fost întrebat adesea: „Spuneți că nu există nicio dovadă în Scriptură că Iisus a fost Mesia sau că este Dumnezeu? Dar n-o spune chiar El, clar, că *este* Mesia și Fiul lui

Libris

Dumnezeu? N-a declarat răspicat în Templul din Ierusalim că El și Tatăl sunt una?“ Și așa mai departe...

În nouă cazuri din zece, argumentele tradiționaliștilor se referă la aceleași fragmente din cea de-a patra Evanghelie. Iar replica pe care le-o dau de obicei și care reflectă concluziile multor specialiști de regulă îi deconcerțează pe moment, dar sfârșesc întotdeauna prin a o respinge și a nu se lăsa impresionați. Pur și simplu nu pot digera ideea că așa-numita *Evanghelie după Ioan* este o scriere specială care nu reflectă mesajul autentic al lui Iisus și nici măcar pe cel al discipolilor lui imediați, ci o gândire teologică evoluată, a unui scriitor creștin, care a trăit la trei generații după Iisus și și-a scris Evanghelia în primii ani ai celui de-al doilea secol de după Hristos. Pentru cei mai mulți dintre credincioși, ultima Evanghelie este, firește, cea mai bună și cea mai de încredere dintre toate patru. Este scrierea pe care cu toții i-o atribuie apostolului martor al vieții lui Iisus, pe care l-a iubit atât de mult, încât cu câteva clipe înainte să moară pe cruce l-a numit moștenitor al său și l-a rugat să aibă grijă de Maria, mama lui.

Este evident pentru oricine e cât de cât familiar cu doctrina tradițională că o înțelegere a personalității lui Iisus de-a lungul istoriei creștinătății – cine a fost el și care i-a fost activitatea – se bazează în primul rând pe *Evanghelia după Ioan* și pe *Epistolele* lui Pavel. Pavel, apostolul neamurilor, este cel dintâi și cel mai important dintre predicatorii învățaturii Bisericii lui Hristos, Mântuitorul omenirii. Iar credința în natura divină a Fiului lui Dumnezeu și separarea dintre creștinism și iudaism, pe de altă parte, se datorează în cea mai mare măsură influenței celei de-a patra Evanghelii. Felul în care Ioan l-a portretizat pe Iisus Hristos drept adevărata persoană divină este punctul cel mai înalt al dogmei hristice a Noului Testament, expresia ultimă și cel mai bine șlefuită a întruchipării sale. Pentru acest motiv, Ioan este cel mai bun punct de pornire în călătoria noastră istorico-spirituală. Ca să fiu mai explicit, vom începe cu fazele cele mai evolute din punct de vedere dogmatic, în această căutare a realității istorice

care se ascunde în spatele și dedesubtul primelor manifestări ale credinței Bisericii în Hristos cel dumnezeiesc.

Oricine are studii de istorie știe că cea de-a patra Evanghelie este un fenomen unic. Nu seamănă cu celelalte trei Evanghelii, iar comparațiile relevă faptul că este cu adevărat specială, că se conturează ca o scriere distinctă, de sine stătătoare. Marcu, Matei și Luca, adică Evangheliile Sinoptice, urmează aceeași linie a poveștii și pot fi toate așezate în coloane paralele într-un așa-numit sinopsis evanghelic. Diferențele dintre ele sunt legate doar de începutul și sfârșitul vieții lui Iisus. Episodul nașterii și cel al apariției de după moarte lipsesc cu totul de la Marcu, primul dintre cei trei, în timp ce Matei și Luca le consemnează amândoi, deși în moduri diferite. În schimb, Ioan aduce o viziune cu totul aparte, are un alt scop și o structură total diferită. Schița teologică desenată de el, cronologia lui, învățăturile și mesajul pe care i-l atribuie lui Iisus n-au niciun fel de paralelism cu Evangheliile Sinoptice, iar uneori chiar le contrazic.

Viziunea din Evanghelie este cea a unui erudit, a unui istoric detașat, în căutare de informații păstrate în izvoarele care au supraviețuit. Autorităților din domeniul religiei nu le place să fie puse față în față cu dovezi contradictorii și caută să le pună în acord cu tot dinadinsul. Cercetările moderne asupra Vechiului Testament au scos la iveală patru straturi sau izvoare pentru Legile lui Moise, dar vechea tradiție iudaică le-a contopit într-unul singur, *Pentateuh*¹, adică primele cinci cărți ale Bibliei ebraice, așa cum ni s-au păstrat. Neliniștită din cauza diferențelor și a neconcordanțelor dintre cele patru relatări ale vieții lui Iisus din Evanghelii, Biserica Creștină a făcut, la rândul ei, două tipuri de încercări de a le atenua. Cea dintâi a imitat instinctiv vechiul iudaism, care topise cele patru „surse“

¹ Numele sub care sunt cunoscute primele cinci cărți ale lui Moise din Vechiul Testament - *Facerea, Ieșirea, Leviticul, Numerii și Deuteronomul*. Termenul provine din lb. greacă și înseamnă „cinci suluri de pergament sau cutii folosite pentru păstrarea lor“. În originalul ebraic, ele poartă numele Tora („Învățătura“ sau „Legea“) (n. tr.).

diferite într-o unică Lege a lui Moise. În același fel, Biserica de la începuturi s-a străduit să înlocuiască cele patru Evanghelii separate cu o singură poveste, care să includă toate detaliile lui Matei, Marcu, Luca și Ioan, eliminând astfel discrepanțele. Încercarea a fost sortită eșecului în cele din urmă, dar o vreme a circulat o variantă a unei Evanghelii, excelent alcătuită, în care funcționa o perfectă armonie între cele patru mărturii, cunoscută sub numele de *Diatessaron*. Aceasta i-a fost atribuită lui Tatian, un apologet creștin de la jumătatea celui de-al doilea secol, și s-a bucurat de un succes considerabil în bisericile din Siria, unde aproape că a eclipsat cele patru Evanghelii individuale. Totuși, de prin secolul al V-lea a intrat în uitare. Însă cea de-a doua linie de apărare construită de Biserica Creștină a supraviețuit până azi. Ea constă în prezentarea lui Ioan ca biograful desăvârșit al lui Iisus, autorul Evangheliei spirituale. Cunoscător al operelor predecesorilor lui, s-a spus că el n-a vrut să le repete informațiile și că în mod deliberat a evitat să spună aceeași poveste, în afară de episodul Patimilor. Că și-a propus să se limiteze la a le îmbogăți mărturiile și relațiile cu discursuri întregi atribuite lui Iisus și că, în general, a dorit să le dezvolte și să le rafineze poveștile.

Nicio lectură critică a celor patru Evanghelii nu justifică însă o asemenea percepție asupra lui Ioan. Pentru că este evident pentru orice cititor imparțial că, dacă cel de-al patrulea evangelist are dreptate, atunci cei trei înaintași ai lui se înșală sau viceversa. Sinopticii și Ioan nu pot avea în același timp dreptate atunci când primii îi atribuie lui Iisus o activitate publică de un an, în timp ce Ioan o întinde pe o perioadă de doi-trei ani, menționând două sau chiar trei posibile serbări pascale în timpul misiunii desfășurate de Iisus în Galileea și în Iudeea. De asemenea, dacă Ioan plasează Răstignirea în ziua *dinaintea* Paștelui, 14 Nisan, atunci Sinopticii, care prezintă episodul Cinei celei de Taină drept o cină pascală și plasează evenimentele premergătoare crucificării lui Iisus pe 15 Nisan, este evident că se înșală. Or, așa cum spune un proverb evreiesc, adaptat limbii engleze, legat de întâmplările pascale, nu poți mânca pâinea care încă n-a dospit.

Așadar cine și când a scris cea de-a patra Evanghelie? Cele mai vechi fragmente de manuscris cunoscute ale textului lui Ioan datează de undeva din anii 125–150 d.Hr. La fel, cele mai vechi referiri la *Evanghelia după Ioan* în literatura timpurie creștină provin de pe la mijlocul celui de-al doilea secol. Așadar, lucrarea a fost încheiată înainte de aceste date. Pe de altă parte, doctrina extrem de evoluată a lui Ioan indică faptul că aparține unei perioade ulterioare redactării Evangheliilor Sinoptice, care, conform estimărilor, ar fi avut loc în ultimul sfert al primului secol. Tot așa, scindarea dintre iudaism și creștinism reflectată de Ioan, cu următorii lui Iisus, care erau alungați din sinagogi, e greu de imaginat înainte de sfârșitul primului secol. Mă înscriu, așadar, în rândul cercetătorilor Noului Testament care plasează scrierea lui Ioan cândva în primii ani ai celui de-al doilea veac, probabil între 100 și 110. Această ipoteză cronologică se potrivește cel mai bine cu dovezile istorice pe care le avem și este preferabilă celei a multor experți în domeniu, care consideră că cea de-a patra Evanghelie a fost scrisă prin preajma anului 150.

De asemenea, opinia dominantă susține că identitatea autorului e incertă. În afară de referirea din titlu – „după Ioan” – care este ambiguă – care Ioan? – și care a fost o adăugire târzie, în toată Evanghelia, de la Capitolul 1 și până la Capitolul 20, nu este menționat nicăieri niciun autor. În Capitolul 21, adăugat de o altă mână decât cea a evangelistului (vezi versetul 24¹), există o încercare de a-i atribui acest text „apostolului iubit al lui Iisus”, care, în mod *tacit* a fost identificat pescarului Ioan din Galileea, fiul lui Zebedeu.

¹ „Acesta este ucenicul care mărturisește despre acestea și care a scris acestea, și știm că mărturia lui e adevărată.” Versetul 24 vine în completarea celorlalte patru versete, începând cu versetul 20, care dezvăluie identitatea autorului celei de-a patra Evanghelii: „Dar întorcându-se, Petru a văzut venind după el pe ucenicul pe care-l iubea Iisus, acela care la Cină s-a rezemat de pieptul Lui și I-a zis: Doamne, cine este cel ce Te va vinde? Pe acesta, deci, văzându-l, Petru a zis lui Iisus: Doamne, dar cu acesta ce se va întâmpla? Zis-a Iisus lui: Dacă voiesc ca acesta să rămână până voi veni, ce ai tu? Tu urmează Mie. De aceea a ieșit cuvântul acesta între frați, că ucenicul acela nu va muri; dar Iisus nu i-a spus că nu va muri, ci: dacă voiesc ca acesta să rămână până voi veni, ce ai tu?” (n. tr.)

Potrivit unei versiuni deformate răspândite printre creștini în secolul al II-lea, cunoscutul părinte al Bisericii, Irineu, arhiepiscop al Lyonului, ar fi relatat pe la anul 180 că Apostolul Ioan a trăit până la o vârstă înaintată la Efes (în vestul Asiei) și că acolo ar fi scris cea de-a patra Evanghelie. Totuși, nu există nicio dovadă timpurie care să lege cumva numele lui Ioan de Efes. Există doar o mențiune în *Faptele Apostolilor* (8:14), în care apare informația că împreună cu Petru ar fi creștinat Samaria. Pe de altă parte, Pavel îl menționează ca fiind, alături de Iacov, fratele Domnului, și de Petru, unul dintre cei trei stâlpi ai Bisericii din Ierusalim (*Galateni*, 2:9). Nimeni nu menționează pe undeva în primul secol că Ioan s-ar fi deplasat către coasta Asiei Mici. Episcopul martir Ignațiu de Antiohia ar fi avut o minunată ocazie de a o face, și totuși a ratat-o... În epistola lui către membrii Bisericii din Efes, scrisă la anul 110, se referă la efeseni numindu-i poporul lui *Pavel*, fără să menționeze undeva că doar cu câțiva ani în urmă marele apostol și evanghelist Ioan ar fi locuit în mijlocul lor.

Iar ca lucrurile să se complice și mai tare, se pare că pe-atunci au existat o mulțime de bărbați cu numele Ioan în regiune. Iar unul dintre ei ar fi fost „Ioan cel Bătrân“, un discipol al Domnului, conform lui Papias, episcop de Hierapolis (Asia Mică), care a murit în preajma anului 130. Printre altele, autorul epistolelor a doua și a treia ale lui Ioan se prezintă pe sine drept „cel Bătrân“. Epistola întâi nu îi este atribuită nimănui, nu există nicio referire în acest sens în textul propriu-zis.

Și, în ultimă instanță, ca să presupunem că autorul celei de-a patra Evanghelii a fost un pescar din Galileea, „om fără carte și simplu“ (*Faptele Sfinților Apostoli*, 4:13), în vârstă de aproximativ o sută de ani și care dă dovadă nu doar de o mare creativitate, cât, este evident, e extrem de familiar cu speculațiile mistice și filosofice în perioada elenistică, ar trebui să facem un serios efort de imaginație, care merge dincolo de zona rezonabilului.

În concluzie, am putea la fel de bine să extragem un nume dintr-o pălărie. „Candidați“, alături de apostolul Ioan, ar putea fi un preot

sau un bătrân pe nume Ioan. Însoțitorul lui Pavel, Ioan cel numit Marcu (*Faptele Sfinților Apostoli*, 15:37), la care face referire părintele Bisericii, Clement din Alexandria; Lazăr, prietenul cel drag al lui Iisus („discipolul iubit“¹); sau oricine altcineva vă trece prin minte. Neconcordanța totală dintre cea de-a patra Evanghelie și cele Sinoptice, împreună cu data scrierii primeia, ne face să credem și să afirmăm cu tărie că autorul n-a fost un martor ocular al vieții lui Iisus.

Încercările recente de a data elaborarea acestei Evanghelii undeva la mijlocul secolului I mi se par false din punct de vedere istoric și evasiimposibile din punct de vedere teologic. Dovezile lipsind, sunt pur și simplu discordante. După cum arată opera lui, Ioan era fie un evreu educat, cunoscător al profunzimilor mistice și, în același timp, cu serioase cunoștințe în ceea ce privește misticismul lumii elene, fie un grec cultivat, care întâi a cochetat cu iudaismul, iar apoi a îmbrățișat creștinismul, dacă luăm în calcul aversiunea violentă la adresa iudaismului. Faptul că unele dintre cele mai obișnuite cuvinte ebraice (de exemplu, *rabbi* sau *rabbouni*) sunt în mod consecvent traduse în greacă în această Evanghelie arată că ea a fost destinată inițial unor cititori neevrei. Matei și Marcu, spre deosebire de Ioan, nu-și fac probleme că nu i-ar înțelege cititorii.¹

Portretul lui Iisus și mesajul pe care i-l atribuie cea de-a patra Evanghelie vor fi analizate în capitolul următor. Se va vedea că ele sunt mult avansate față de Evangheliile Sinoptice. Principalul meu scop este să arăt că aceste discrepanțe nu sunt deloc surprinzătoare. Ba chiar, aș spune că erau de așteptat, dat fiind că vorbim despre evanghelistul care nu e ca ceilalți...

Așa cum am scris, absolut totul în această Evanghelie – povestea, cronologia și structura – este *sui generis*. Deși Ioan și Sinopticii susțin că povestesc viața și învățăturile aceleiași persoane, au destul de

¹ Problema nu are legătură și cu Luca, pentru că el nu folosește niciun termen semitic.

puține în comun. Atât de puțin, de fapt, încât cele mai evidente analogii se limitează la un singur capitol, mai exact la primele douăzeci și cinci de versete din Capitolul 6. Ele prezintă trei episoade succesive: minunea săvârșită pentru a hrăni cinci mii de oameni; Iisus umblând pe apele mării din Galileea; Iisus urcându-se pe o corabie aflată pe celălalt mal. Aceste fapte sunt, în linii mari, relatate la fel și de Marcu și Matei, principala diferență fiind aceea că Ioan păstrează tăcerea despre vindecările minunate înlăptuite de Iisus în ținutul Genizaretului (*Marcu*, 6:32-56; *Matei*, 14:13-36).

Unele dintre trăsăturile cele mai pronunțate ale portretului lui Iisus, așa cum este schițat în Evangheliile Sinoptice, lipsesc aproape cu desăvârșire din cea de-a patra Evanghelie sau sunt mult diminuate. Astfel, unul dintre aspectele majore ale activității lui Iisus, cea de tămăduitor, prezentată intens de Sinoptici, mai exact puterea de a alunga demonii, vinovați pentru orice boală, lipsește cu desăvârșire la Ioan. O asemenea practică cu rădăcini în religia populară, dacă nu chiar în magie și vrăjitorie, a fost considerată nepotrivită cu Iisus al lui Ioan. Chiar și vindecările minunate, probabil trăsătura dominantă a portretului lui Iisus în primele Evanghelii, își pierd din importanță în textul lui Ioan. Din lunga listă de vindecări miraculoase a Sinopticilor, aici supraviețuiește una singură și chiar și ea într-o formă nouă. Povestea slujitorului centurionului roman, vindecat *in absentia* de Iisus, prezentă în primele trei Evanghelii, este transformată de Ioan, așa cum vom arăta aici, în vindecarea fiului unui funcționar al lui Irod.

Cel de-al patrulea evanghelist mai povestește doar alte două episoade legate de tămăduiri: vindecarea unui paralizic în scaldătoarea Vitezda (5:2-9) și redarea vederii unui orb din naștere (9:1-7). Primul a fost vindecat printr-o simplă poruncă: „Scoală-te, ia-ți patul tău și umblă!” (5:8), dar în al doilea caz Iisus a folosit o substanță medicinală, nămol făcut din pământ și propria lui salivă. Metoda amintește de tămăduirea surdului și de cea a mutului (*Marcu*, 7:33) sau de cea a orbului (*Marcu*, 8:23), cu saliva lui Iisus. Acestea sunt singurele povestiri explicite, dar Ioan face o aluzie generală și la

alte episoade – „Și a mers după El mulțime multă, pentru că vedeau minunile pe care le făcea cu cei bolnavi” (*Ioan*, 6:2; vezi și *Marcu*, 6:53-56 și *Matei*, 14:34-36).

Ecouri vagi ale Sinopticilor se simt printr-o mulțime de pagini ale lui Ioan, deși în contexte diferite sau în povești care curg într-o altă ordine. Alternările par întotdeauna justificate de expunerea conceptelor doctrinare cu mult mai înalte ale celei de-a patra Evanghelii. Cu alte cuvinte, până și cercetările de tip literar duc inevitabil la concluzia că, în comparație cu scrierile lui Marcu, Luca și Matei, care se află undeva la intersecția dintre persoana istorică a lui Iisus și primele formulări ale doctrinei creștine, Ioan reflectă o formulă pe deplin dezvoltată a credinței de la începuturi, rodul desăvârșit al gândirii Bisericii primare în privința lui Iisus.

De exemplu, în Evangheliile Sinoptice, Iisus îi alungă pe cămătarii și negustorii care vindeau animale pentru jertfă în curtea Templului din Ierusalim, cu câteva zile înainte de Răstignire. Episodul este prezentat ca un ultim motiv care i-a atras căderea și de aceea probabilitatea lui istorică e destul de mare. Ioan, dimpotrivă, pune momentul așa-numitei curățiri a Templului la începutul activității publice a lui Iisus (2:14-16) și îl învestește cu sensuri profetice și teologice. Este un act care face aluzie simbolic la distrugerea și ridicarea la loc a locașului sfânt, o prefigurare a morții și învierii lui Iisus, așa cum apare în propriile lui cuvinte: „Dărâmați templul acesta și în trei zile îl voi ridica” (2:19).

La fel, în scenariul urmat de Sinoptici, singura vindecare miraculoasă făcută de Iisus de la distanță este cea a servitorului ofițerului unei armate păgâne, retras la Capernaum. Scopul poveștii era să scoată în evidență credința unui neevreu (*Matei*, 8:5-13, *Luca*, 7:1-10). În cea de-a patra Evanghelie, tatăl bolnavului nu este un soldat roman, ci un slujitor regesc evreu, cel mai probabil din Tiberias, era curtea lui Irod Antipa, tetrarhul Galileei. Iisus s-a aflat, așadar, față în față cu un iudeu care-l implora, nu cu un păgân și, în spiritul Evangheliei după Ioan, imediat îl mustră, reproșându-i lăcomia evreilor de miracole. Totuși,